

ISSN 2311-8946

Науково-практичний журнал

**«РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА
ТА УПРАВЛІННЯ»**

4 (26) листопад 2019 року

ЧАСТИНА II

Запоріжжя
2019

Науково-практичний журнал

Регіональна економіка та управління

4 (26) листопад 2019 р.

Частина II

Редагування: Н. Літвиненко
Комп'ютерна верстка: В. Удовиченко

Журнал індексується
у наукометричній базі Index Copernicus

Відповідальність за достовірність
інформації, яка представлена в друкованих
матеріалах, несуть автори.
Редакція не завжди поділяє точку зору авторів.

Засновник науково-практичного журналу ГО «Східноукраїнський інститут економіки та управління»

Свідоцтво про державну реєстрацію ЗМІ:
КВ № 20514-10314Р від 20 грудня 2013 р.

Будь ласка, якщо у вас є запитання
до редакції, звертайтеся до нас
за телефоном або електронною поштою:
office@siee.zp.ua; +38 095 314 96 69

Підписано до друку 25.11.2019 р.
Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 19,76. Тираж 100 прим.
Зам. 1119/254. Ціна договірна.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.

ЗМІСТ

Кryvtsun I. Risk management in modern banking.....	6
Кучер С. Ф., Суханов О. В. Підвищення ефективності підприємницької діяльності.....	9
Мангушев Д. В., Савченко М. В. Дослідження і удосконалення логістичних методів в діяльності підприємства.....	14
Марина А. С., Яценко Є. І. Динаміка державного боргу: досвід Іспанії та України.....	19
Мельянюкова Л. В. Виплати працівникам: вітчизняна та міжнародна практика обліку.....	24
Михайленко О. Г. Особливості реформування органу державного фінансового контролю в сучасних умовах.....	28
Наумова Т. А., Кашперська А. І., Кириленко М. В. Інноваційні формати розвитку та організації діяльності закладів ресторанного бізнесу України....	34
Нестерчук А. І. Удосконалення антикризової системи запобігання банкрутству ДП «Народицьке спеціалізоване лісове господарство».....	40
Осадча О. О., Плікус І. Й. Пенсійна система України: етапи становлення, проблеми та шляхи вирішення.....	44
Песцова-Світалка О. С., Більдій А. В. Актуальні питання підготовки фінансової звітності суб'єктами малого підприємництва.....	50
Пилипів В. В., Гринюк О. С. Методи розрахунку показників ефективності використання оборотних активів (на прикладі ПАТ «Ушицький комбінат будівельних матеріалів»).....	55
Поліщук С. О. Підвищення якості продукції у ПАТ «Пиво-безалкогольний комбінат «Радомишль»».....	59
Примуш Ю. С., Лазебна А. А. Аудиторська діяльність в Україні у порівнянні з аудитом в інших країнах.....	63
Рибальченко Л. В., Косиченко О. О. Проблеми безпеки персональних даних в Україні.....	68

Розмислов О. М., Розмислова К. О. Дослідження системних принципів регулювання інвестиційних процесів в регіоні.....	71	Татьяніна С. М., Левицька Н. О. Нетрадиційні послуги в банківській системі України.....	126
Роменська К. М., Ясько К. В., Зіненко В. В. Контроль за цільовим та ефективним спрямуванням бюджетних коштів як функція держави.....	76	Тимошенко А. С. Ризик-менеджмент як складова системи управління підприємством.....	130
Савенко О. Б., Кривульська Т. В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства...	81	Хмурова В. В., Чурікова О. М. Перспективи розвитку публічно-приватного партнерства в Україні.....	135
Сакун А. А., Станкевич И. В., Стогниенко Т. П. Обеспечение достойного труда человека на принципах корпоративной социальной ответственности в Украине...	86	Хомич Н. Ю. Ресурсний потенціал СГК «Решнівецький» Старокостянтинівського району Хмельницької області та шляхи його відтворення.....	139
Серебрянський Д. М., Базильчук К. В. Оцінка ефективності управління оборотними коштами підприємства.....	91	Циганков Р. С., Бесчастна Д. О., Петькова Є. І. Зовнішня торгівля України: аналіз та прогнози.....	143
Ситник Н. С., Назар Н. В. Особливості реалізації грошово-кредитної політики України в сучасних умовах.....	95	Циганок В. М., Горик-Чубатюк М. О., Гуля Ю. В. Особливості інтегрованого підходу до маркетингової комунікаційної політики підприємств.....	148
Ситник Н. С., Самбірська О. Р. Фінансова безпека банку як основа його стійкості.....	100	Чекаловська Г. З., Лось А. А. Сучасні тенденції розвитку blockchain-технологій в Україні.....	153
Смолінська С. Д., Гумен А. Б. Сутність та функції фінансів суб'єкта господарювання.....	104	Шедяков В. Е. Новая роль регионов: от жёсткой иерархии мира к многополюсности, гибкости и переменчивости.....	157
Сороківська З. К. Виклики та загрози глобалізації для банківської системи країни.....	107	Юхименко П. І., Задорожна Р. П., Зубченко В. В. Кластеризація туристичної галузі як активатор економічного потенціалу Київського регіону.....	161
Старух А. І. Соціально-економічний розвиток України: сучасні реалії та перспективи.....	111		
Стеценко Б. С. Функціональні дисбаланси та асиметрії сучасного фінансового посередництва.....	115		
Тарасюк Г. М., Шпонарська І. А. Сприяння розвитку малого і середнього підприємництва в умовах децентралізації	119		

CONTENTS

Kryvtsun I. Risk management in modern banking.....6	Romenska K., Yas`ko K., Zinenko V. Control of the target and effective direction of the budget as a function of the state.....76
Kucher S., Sukhanov O. Improving business performance.....9	Savenko O., Krivul'skaya T. Ways to increase enterprise competitiveness.....81
Mangushev D., Savchenko M. Research and improvement of logistic methods in enterprise activities.....14	Sakun A., Stankevych I., Stognienko T. Providing worthy work of humans on the basis of corporate social responsibility in Ukraine.....86
Maryna A., Yatsenko Y. Dynamics of public debt: experience of Spain and Ukraine.....19	Serebryansky D., Bazilchuk K. Assessment of the efficiency of controlling assets of the enterprise.....91
Melianskova L. Employee benefits: domestic and international accounting practice.....24	Sytnyk N., Nazar N. Features of implementation of the monetary and credit policy of Ukraine in modern conditions.....95
Mihaylenko O., Shvets N. Peculiarities of reforming the body of state financial control in modern conditions.....28	Sitnik N., Sambir'ska O. The financial security of the bank as a basis for its stability.....100
Naumova T., Kashperska A., Kirilenko M. Innovative formats for development and organization of catering business institutions of Ukraine.....34	Smolinska S., Humen A. The nature and functions of the entity's finances.....104
Nesterchuk A. Improvement of the anti-crisis system of bankruptcy preventing SE "People's specialized forestry".....40	Sorokiv'ska Z. Challenges and threats of globalization for the banking system of the country.....107
Osadcha O., Plikus I. Pension system of the Ukraine: stages of the formation, problems and directions of the decision.....44	Starukh A. Socio-economic development of Ukraine: current realities and prospects.....111
Pestsova-Svitalka O., Bildij A. Current issues of preparation of financial statements by small business entities.....50	Stetsenko B. Functional imbalances and asymmetry of modern financial intermediation.....115
Pylypiv V., Hrin'yuk O. Methods of the current assets efficiency usage indicators calculation (example PJSC "Ushitskyj building materials plant").....55	Tarasiuk H., Shponarska I. Promoting the development of small and medium-sized entrepreneurship in a decentralized environment.....119
Polishchuk S. "Product quality improvement at PJSC "Beer-alcoholic combine "Radomishl""59	Tatiana S., Levitskaya N. Non-traditional services in the banking system of Ukraine.....126
Primush J., Lazebna A. Audit activities in Ukraine compared to audit in other countries.....63	Tymoshenko A. Risks-management as a component of the management enterprises systems....130
Rybalchenko L., Kosychenko A. Problems of safety of the personal data in the Ukraine.....68	Khmurova V., Churikova O. Development prospects of public private partnership in Ukraine....135
Rozmyslov A., Rozmyslova K. The study of systemic principles of regulation of investment processes in the region.....71	Khomich N. Resources potential of SCH "Resnivetsky" Starokonstantinov district of Khmel'nitsky region and ways of its recreation.....139
	Tsigankov R., Beschastna D., Petkova Y. Foreign trade in Ukraine: analysis and forecasts.....143

Tsyganok V., Zhytomyr N., Gulya Y. Features of an integrated approach to marketing communication policy for enterprises.....148	Shedyakov V. A new role of regions: from a rigid hierarchy of the world to multi-poles, flexibility and variability.....157
Chekalovska H., Los A. Current trends of blockchain-technology development in Ukraine.....153	Yukhymenko P., Zadorozhna R., Zubchenko V. Clusterization of the tourist industry as an activator of the economic potential of the Kiev region.....161

Шедяков Володимир Євгенович

доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук,
незалежний дослідник (м. Київ, Україна)

НОВА РОЛЬ РЕГІОНІВ: ВІД ЖОРСТКОЇ ІЕРАРХІЇ СВІТУ ДО МНОГОПОЛЮСНОСТІ, ГНУЧКОСТІ ТА ЗМІННОСТІ

Анотація

Організаційно-управлінська оптимізація регіоналізації вписується в ширший історичний контекст глобальних трансформацій. Розглядаються відмінні риси політико-економічних трендів, що формуються. Зміна умов вивчається в якості фактора ефективності регуляторного курсу. Визначається історичний діапазон можливих соціально-економічних відповідей регіонів на виклики часу. Виявляються ресурси, рамки і параметри необхідних уточнень існуючої практики.

Ключові слова: регіон, регіоналізація, децентралізація, організація, управління.

Shedyakov Vladimir

DSc (Sociology), PhD (Econ.)
Free-lance (Kyiv, Ukraine)

A NEW ROLE OF REGIONS: FROM A RIGID HIERARCHY OF THE WORLD TO MULTI-POLES, FLEXIBILITY AND VARIABILITY

Summary

Organizational and managerial optimization of regionalization fits into the broad historical context of global transformations. The distinctive features of emerging political and economic trends are considered. Changes in conditions are studied as a factor in the effectiveness of the regulatory course. The historical range of possible socio-economic responses of the regions to the challenges of the time is determined. The resources, limits and parameters of the necessary refinements of existing practice are identified.

Key words: region, regionalization, decentralization, organization, management.

УДК 338.485:332.146.2(477.41)

Юхименко Петро Іванович

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та економічної теорії
Білоцерківського національного аграрного університету

Задорожна Руслана Павлівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Білоцерківського національного аграрного університету

Зубченко Вікторія Володимирівна

кандидат економічних наук,
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Білоцерківського національного аграрного університету

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЯК АКТИВАТОР ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КИЇВСЬКОГО РЕГІОНУ

Стаття присвячена дослідженню потенціалу та тенденцій розвитку туристичної діяльності на Київщині в 2000-2017 рр. Доведено, що формування ефективної туристичної політики в регіоні стає особливо актуальним в умовах значного невикористаного потенціалу туристичної галузі області та інших макрорегіонах. Розкрито, що туристична кластеризація є особою формою внутрішньої інтеграції та співпраці, яка може забезпечити високу конкурентоспроможність регіону та покращити його соціально-економічне становище. Проаналізовано переваги кластерного підходу до управління дестинаціями на території м. Біла Церква, які полягають у комбінації кооперації та конкуренції з метою отримання синергетичного економічного ефекту від діяльності.

Ключові слова: туристична кластеризація, внутрішній туризм, внутрішня інтеграція, управління дестинаціями, статистика туризму.

Постановка проблеми. Сучасний цивілізаційний розвиток сприяє значному зростанню ролі туризму в світовій економіці, соціальних структурах та культурі. Глобалізаційні та євроінтегра-

ційні процеси, які вже відчутні і в нашому регіоні охоплюють все більше сфер діяльності людини, знаходять своє відображення не лише в продуктивній діяльності економіки, але і в тому, де та

яким чином громадяни проводять своє дозвілля.

Зростання кількості туристів є однією з прикмет сьогодення. Сучасний туризм – це «потужна світова індустрія, на яку припадає 30 % світової торгівлі послугами і 10 % – світового валового продукту» [8, с. 8]. Він є відображенням розвитку демократизації суспільства, підвищення культурного рівня людей, поліпшення здоров'я населення; вносить свій внесок у соціально-економічний розвиток міст, регіонів і країни в цілому.

Для громадян з пострадянських республік розпад СРСР та реінтеграція їх країн в загальноцивілізаційний простір спостили реалізацію права на свободу пересування, що зумовило збільшення кількості закордонних туристичних подорожей. З іншого боку, зростає також кількість іноземців, які відвідують Україну. Додатковим стимулом для виїзного туризму наших співгромадян стало запровадження безвізового режиму між Україною та Євросоюзом.

Ті країни та окремі території, які завдяки «туристичному іміджу» є привабливими для гостей, отримують значні економічні вигоди. Притоки фінансових ресурсів від туристичного бізнесу, створення нових робочих місць та розвиток інфраструктури сприяють розвитку економіки туристичних регіонів.

Проте, якщо взяти найбільше місто регіону з величезним туристичним потенціалом м. Біла Церква, то туризм приносить поки що незначну частку фінансових надходжень до міського бюджету (0,2% 2018 р). Причиною цього є не тільки недостатність кількості туристичних ресурсів, а й організації туристичної діяльності.

Кластеризація туристичної галузі – один з новітніх способів розвитку рекреаційно-туристичної діяльності, що дозволяє об'єднати та структурувати різні сфери діяльності в єдину для отримання максимального ефекту. Зважаючи на вищесказане, запровадження розвитку нових кластерів туризму в регіоні є актуальним. Аналіз рекреаційно-туристичного потенціалу, прогнозування подальшого туристичного розвитку та розробка нових методів туристичного управління міста мають визначальне значення для розуміння перспектив туризму в місті та Київському регіоні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічною основою нашого дослідження в області туристичної кластеризації стали концептуальні ідеї вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них варто виокремити праці українських вчених, таких як: Д. І. Ба-

сюк, В. В. Гоблик, М. П. Мальська, В. І. Сідоров, А. Ю. Парфіненко, К. І. Босенко, Д. М. Стеченко, та праці зарубіжних науковців, а саме М. Портера, М. Енрайта, М. Фельдмана, Дж. Хертога, М. Стейнера, В. Прайса, Е. Бергмана, Б. Гаррета, С. Девіса, Д. Джерреффі, М. Кастельса, П. Кругмана, К. Моргана, Е. Менсфільда, Б. Харрісона.

Метою статті є розкриття особливостей функціонування туристичних кластерів, аналіз тенденцій туристичної діяльності на Київщині та оцінювання перспектив розвитку процесів класифікації у туристичній галузі м. Біла Церква на основі раціонального використання рекреаційного та історико-культурного його потенціалів.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про туризм» [9] визначає його як «тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає». Туристом згідно цього закону вважається «особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою Законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін».

Законодавчо визначені також організаційні форми (рис. 1) та види туризму.

Види туризму виділяються в залежності від низки ознак (категорії туристів, їх цілей, відвідуваних об'єктів тощо), а саме: дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку, для інвалідів, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, підводний, гірський, природницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний і т. ін.

З огляду на важливість та різноманітність туристичної діяльності вона є об'єктом регулювання з боку державних та міжнародних органів, котрі для виконання своїх управлінських функцій потребують надійної статистичної інформації, що її забезпечує статистика туризму. Державні статистичні спостереження зі статистики туризму мають організаційну форму статистичної звітності (табл. 1).

За даними Головного управління статистики в Київській області [1], всього за період 2000-2017 рр. було оздоровлено 633218 дітей. В 2017 р. кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку, становила 415; в них цього року перебували 34819 ді-

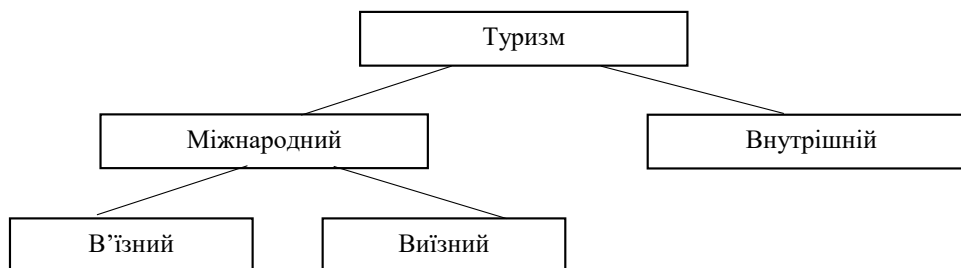

Рис. 1. Організаційні форми туризму

Джерело: складено авторами

тей. Це дещо менше, ніж в попередньому році (на 18 закладів та 985 дітей відповідно). Загалом за період 2000–2017 рр. (рис. 2) найбільше дитячих закладів оздоровлення та відпочинку працювало влітку 2011 р. (553 заклади), а максимальна кількість дітей, що в них перебували, спостерігалась в 2013 р. і становила 47214 осіб. Починаючи з 2014 р. спостерігається відчутне скорочення як

мережі закладів, так і кількості дітей, причому в 2015 р. кількість функціонуючих закладів (382) була найменшою починаючи з 2007 р., а кількість дітей, що в них перебували (30566 осіб) – найменшою з 2004 р.

При збільшенні кількості закладів впродовж досліджуваного періоду характерним є зменшення їх масштабності (табл. 2).

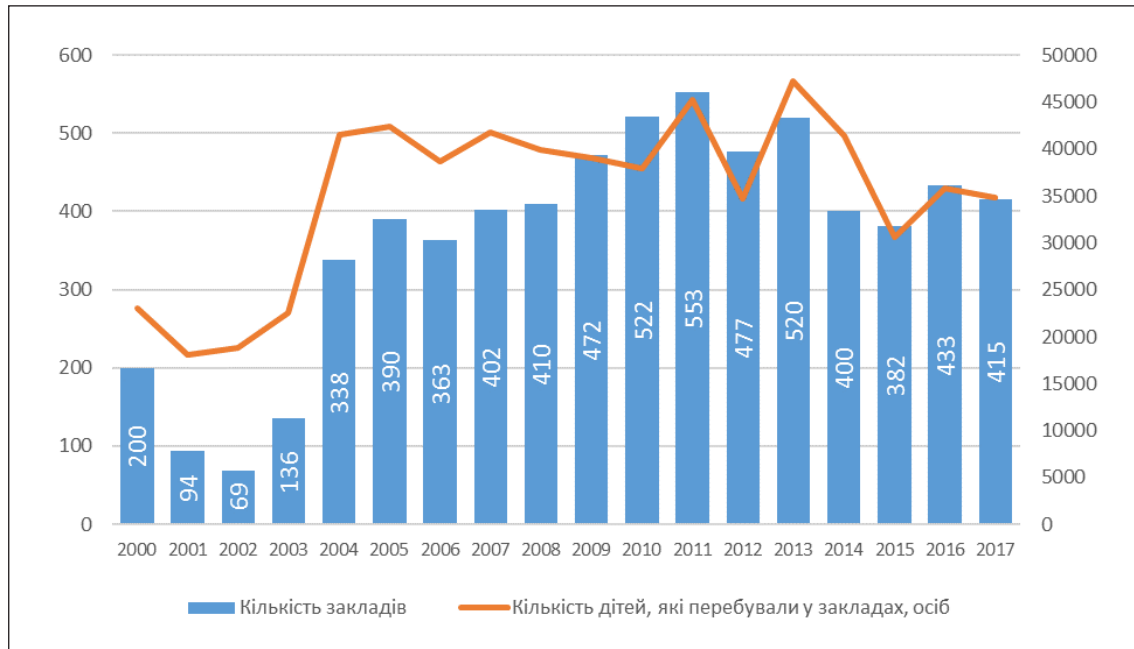

Рис. 2. Показники діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку в Київській області за період 2000–2017 рр.

Джерело: складено авторами за даними [1]

Таблиця 1

Характеристика державних статистичних спостережень зі статистики туризму

Назва форми звітності	Індекс форми	Періодичність подання	Хто подає	Мета
Звіт дитячого закладу оздоровлення та відпочинку за літо 20__ року	1-от	один раз на рік	дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	Збирання, розроблення, узагальнення та поширення даних щодо мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, чисельності оздоровлених у них дітей
Звіт про діяльність колективного засобу розміщування за 20__ рік	1-КЗР	річна	– юридичні особи, відокремлені підрозділи юридичних осіб, які надають послуги з тимчасового розміщування; – фізичні особи-підприємці, які надають послуги з тимчасового розміщування	Збирання, розроблення, узагальнення та поширення даних щодо діяльності готелів та аналогічних засобів розміщування, спеціалізованих засобів розміщування
Звіт про туристичну діяльність за 20__ рік	1-туризм	річна	– юридичні особи – суб'єкти туристичної діяльності; – фізичні особи-підприємці – суб'єкти туристичної діяльності	Збирання, розроблення, узагальнення та поширення даних з питань діяльності туроператорів та турагентів.

Джерело: складено авторами за [6]

Таблиця 2

Середня кількість дітей, що перебували в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку в Київській області за період 2000–2017 рр.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
осіб	115	192	273	165	123	109	106	104	97	83	73	82	73	91	103	80	83	84

Джерело: розраховано авторами за даними [1]

Розміщування прибулих туристів може відбуватись в колективних засобах розміщування, до яких починаючи з 2011 р. відносяться заклади двох типів [6]:

– готелі та аналогічні засоби розміщування – це колективні засоби розміщування, що складаються більше ніж із семи номерів; мають єдине керівництво; надають готельні послуги, зокрема обслуговування в номерах, щоденне заправлення ліжок та прибирання кімнат і санвузлів; згруповані в класи і категорії відповідно до переліку надаваних послуг і наявного устаткування,

– спеціалізовані засоби розміщування – це засоби розміщування, що можуть бути безпробутковими, мають єдине керівництво, надають мінімум готельних послуг (крім щоденного заправлення ліжок), не обов'язково мають номери, а можуть мати одиниці житлового типу або колективні спальні приміщення, і, крім розміщування, виконують ще яку-небудь функцію (лікування, оздоровлювання, соціальну допомогу, транспортування тощо).

До першого типу колективних засобів розміщування відносять готелі, мотелі, готельно-офісні центри, кемпінги, клуби із приміщенням для проживання, гуртожитки для приїжджих, туристські бази, гірські притулки, студентські літні табори та інші місця для тимчасового розміщування. Спеціалізовані засоби розміщування – це санаторії, дитячі санаторії, пансіонати з лікуванням, дитячі заклади оздоровлення цілорічної дії, дитячі центри, санаторії-профілакторії, бальнеологічні лікарні, грязелікарні, будинки відпочинку, пансіонати відпочинку, бази відпочинку, оздоровчі заклади 1-2 денного перебування [7, с. 203]. Місто Біла Церква в своєму кластерному потенціалі має обидва типи закладів.

Як видно з табл. 3, в 2017 р. мережа колективних засобів розміщування Київщини налічувала 162 заклади, причому за 2011-2017 р. двічі відбувалось суттєве збільшення їх кількості: в

2013 р. на 36 одиниць (або на 26,9 %) порівняно з 2012 р. і в 2016 р. на 18 одиниць (або на 11,4 %) порівняно з 2015 р. В обох випадках зростання відбувалось за рахунок збільшення кількості готелів та аналогічних засобів розміщування. Натомість кількість спеціалізованих засобів розміщування систематично зменшувалась впродовж досліджуваного періоду, скоротившись в 2017 р. порівняно з 2011 р. на 35 закладів або на 40,7 %.

Подібною була динаміка показника кількості місць у відповідних колективних засобах розміщування: у готелях на аналогічних засобах вона зростала за період 2011-2017 рр. на 2186 місця (або на 69,2 %), тоді як у спеціалізованих засобах – скоротилась на 4522 місця (або на 37,1 %). Як підсумок, в цілому кількість місць в колективних засобах розміщування за період дослідження скоротилась на 2336 місця або на 15,2 %.

Зміни абсолютних значень кількості колективних засобів розміщування та місць в них викликали зміни їх структури (рис. 3). В обох структурах відбулись зрушення на користь готелів та аналогічних засобів розміщування. Їх частка в загальній кількості колективних засобів розміщування зросла на 29,1 процентних пункти – з 39,4 % в 2011 р. до 68,5 % в 2017 р., завдяки чому структура змінилась майже протилежним чином порівняно з тим, якою вона була в 2011 р.

У структурі місць в колективних засобах розміщування частка спеціалізованих засобів розміщування скоротилась на 20,5 процентних пункти – з 79,4 % в 2011 р. до 58,9 % в 2017 р.

Таким чином, інфраструктура розміщування туристів в Київській області змінюється в напрямку збільшення частки закладів, що надають виключно готельні послуги. Натомість поступово скорочується кількість та частка закладів (а також місць в них і, відповідно осіб, що в них перебували), які забезпечують отримання додаткових послуг (лікувальних, оздоровчих тощо).

Таблиця 3

**Показники діяльності колективних засобів розміщування
Київської області за період 2011-2017 рр.**

	Кількість колективних засобів розміщування, од			Кількість місць, од			Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщування, осіб		
	усього	у тому числі		усього	у тому числі		усього	у тому числі	
		першого типу*	другого типу**		першого типу*	другого типу**		першого типу*	другого типу**
2011	142	56	86	15353	3159	12194	222121	169117	53004
2012	134	57	77	14945	3204	11741	232239	182727	49512
2013	170	93	77	16572	4797	11775	242648	195427	47221
2014	164	89	75	16578	4758	11820	224780	175776	49004
2015	158	87	71	16559	4960	11599	202471	161327	41144
2016	176	114	62	15744	5277	10467	294844	249797	45047
2017	162	111	51	13017	5345	7672	293519	250668	42851
Базисні характеристики інтенсивності динаміки (2017 р. порівняно з 2011 р.):									
Абсолютний приріст	20	55	-35	-2336	2186	-4522	71398	81551	-10153
Темп приросту, %	14,1	98,2	-40,7	-15,2	69,2	-37,1	32,1	48,2	-19,2

* готелі та аналогічні засоби розміщування, ** спеціалізовані засоби розміщування

Джерело: складено авторами за даними [1]

При збільшенні кількості осіб, що перебували в колективних засобах розміщування в 2017 р. порівняно з 2011 р. на 32,1 %, кількість тих з них, що перебували в готелях та аналогічних засобах розміщування, зросла на 48,2 %, тоді як відвідувачів спеціалізованих засобів стало менше на 19,2 % (див. табл. 3).

Мережа суб'єктів туристичної діяльності в Україні охоплює туроператорів, турагентів та суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність. Як видно з табл. 4, кількість суб'єктів туристичної діяльності, що працюють на Київщині (в цілому та за окремими категоріями), та їх частка у відповідних загальноукраїнських показниках впродовж останніх років зростає, що свідчить про розвиток туристичної діяльності в столичній області.

Що стосується структур мереж суб'єктів туристичної діяльності по країні в цілому та в Київській області (табл. 5), то вони є доволі подібними, причому їх схожість збільшується в кінці

досліджуваного періоду – коефіцієнт подібності структур зріс з 0,884 в 2011 р. до 0,917 в 2017 р.

Переважну частину суб'єктів туристичної діяльності складають туристичні агенти; частки суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність, є найменшими. Частка туроператорів на Київщині є меншою, ніж по Україні в цілому, більш ніж вдвічі.

Як видно з рис. 4, для туристичних потоків Київщини характерна значна волатильність. За період 2000–2017 р. максимальна кількість туристів, що обслуговувались туроператорами і турагентами області, спостерігалась в 2002 р., коли вона складала 53648 осіб; мінімальна – в 2006 р. – 8664 осіб.

Щодо превалюючого напрямку туристичних потоків, то це міжнародний виїзний туризм, обсяги якого відчутно зросли в 2016 р. (в 2,16 рази порівняно з 2015 р.) та в 2017 р. (в 3,2 рази порівняно з 2015 р.).

Обсяги внутрішнього організованого туризму систематично скорочуються. Найбільше вну-

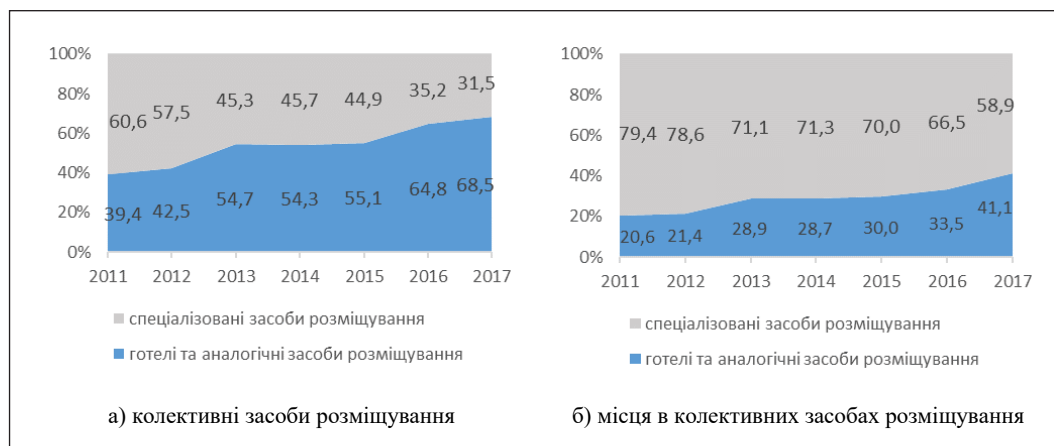

Рис. 3. Динаміка структури колективних засобів розміщування Київської області та місць в них за період 2011–2017 рр.

Джерело: складено авторами за даними [1]

Таблиця 4

Кількість суб'єктів туристичної діяльності в Україні та Київській області в 2011 р. та 2015–2017 рр., одиниць

Показник	2011	2015	2016	2017
Кількість суб'єктів туристичної діяльності:				
- Україна	4157	3182	3506	3406
- Київська область	63	90	119	116
- питома вага Київської області, %	1,5	2,8	3,4	3,3
Кількість туроператорів:				
- Україна	714	500	552	498
- Київська область	4	4	6	7
- питома вага Київської області, %	0,6	0,8	1,1	1,4
Кількість турагентів:				
- Україна	3278	2547	2803	2802
- Київська область	57	81	110	103
- питома вага Київської області, %	1,7	3,2	3,9	3,7
Кількість суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність:				
- Україна	165	135	151	169
- Київська область	2	5	3	6
- питома вага Київської області, %	1,2	3,7	2,0	3,6

Джерело: складено авторами за даними [14]

трішніх туристів, що подорожували Київщиною за допомогою туроператорів та турагентів, було в 2002 р. – 41973 особи. В 2017 р. їх чисельність скоротилась до 2161 особи.

Іноземні туристи за останні в подорожах Київщиною практично не користуються послугами місцевих туроператорів та турагентів – в 2015 р. останніми було обслуговано лише 5 іноземних туристів; в 2016 р. – жодного, в 2017 р. – 11 осіб. Значний потенціал в цьому напрямі має найбільше місто регіону Біла Церква.

На туристичному ринку м. Біла Церква туристична кластеризація досить нове явище, адже створення в ньому туристичних кластерів можна віднести до початку 2000-х років. Хоча реалізація цих ідей у місті обговорюється уже близько 10-15 років, але всі вони знаходяться на початковому етапі розвитку. Ще в середовищі бізнесу немає усвідомлення того, що підвищення конкурентоспроможності рекреаційно-туристичної сфери міста можна забезпечити за рахунок активізації руху туристичних потоків по трасі Київ-Одеса. Одним із способів отримати конкурентні переваги на ринку, а також покращити привабливість

міста для потенційних туристів є створення такого територіально-галузевого об'єднання, як туристичний кластер. Саме він допоможе реалізувати стратегію розвитку Білої Церкви на період до 2025 року у напрямку «Підприємництво», де ставляться досить амбітні плани до 2025 року місто повинно мати 1 млн. туристів

В науковому середовищі туристичний кластер розглядають як систему інтенсивної виробничо-технологічної та інформаційної взаємодії туристичних підприємств, постачальників базових та додаткових послуг із приводу створення спільного туристичного продукту [2, с. 28-29]. В значній мірі в його створенні має бути заціплена керівництво громади міста, оскільки кластер – продукт співпраці підприємств індустрії туризму з усіма іншими видами бізнесу міста, які пов'язані з їх обслуговуванням. Зокрема це готелі, заклади громадського харчування, туристичні компанії, освітні заклади, розважальні комплекси, транспортне сполучення, система виробництва сувенірної продукції.

Можна виділити чотири основних сектори туристичних кластерів: сектор виробництва ту-

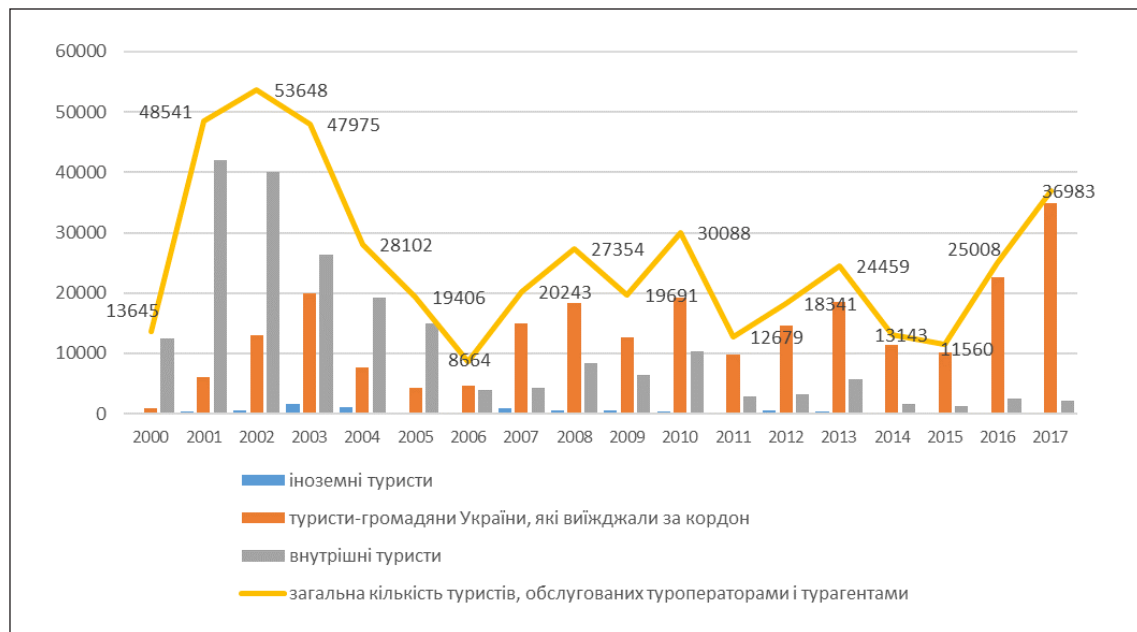

Рис. 4. Туристичні потоки Київської області за період 2010-2017 рр.

Джерело: складено авторами за даними [1]

Таблиця 5

Структура суб'єктів туристичної діяльності в Україні та Київській області в 2011 р. та 2015-2017 рр., %

Показник	2011	2015	2016	2017
Україна				
Туроператори	17,2	15,7	15,7	14,3
Турагенти	78,8	80,0	80,0	80,8
Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	4,0	4,3	4,3	4,9
Київська область				
Туроператори	6,3	4,4	5,1	6,0
Турагенти	90,5	90,0	92,4	88,8
Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	3,2	5,6	2,5	5,2
Коефіцієнт подібності структур	0,884	0,887	0,875	0,917

Джерело: складено авторами за даними [14]

ристичних послуг, сервісний сектор, допоміжний сектор та сектор забезпечення життєдіяльності туристичного кластеру [3, с. 7–8]. Місто Біла Церква володіє цим кластерним потенціалом.

Перший уніфікований підхід до міжфірмового співробітництва було розроблено в Європі. Це відбулося в Данії у 1989–1990 рр. На теперішній час у цій країні функціонують 13 регіональних і 16 національних «компетентних» кластерів [12]. Впровадження кластерної стратегії в ЄС здійснюється на національному, регіональному та місцевому рівнях. Функціональний зв'язок між компонентами туристичного кластеру, суб'єктами туризму та рекреації й потенційними споживачами туристичних послуг забезпечує оптимальність реалізації кластерної моделі розвитку в перспективі [10].

Створення туристичного кластеру в м. Біла Церква забезпечить нові можливості для розвитку існуючих та створення нових бізнес-проектів, проведення спільних виставок, акцій, розробки стратегії просування туристичної пропозиції. Завдяки розвитку туризму забезпечується значний економічний та соціальний ефект, а саме: 1) стимулювання до ефективної діяльності та її розширення, тобто використання ефекту масштабу (коли економічна ефективність спільної діяльності об'єднаних у туристичний кластер підприємств є вищою у порівнянні з відокремленою діяльністю, коли отримується можливість формувати необхідну «критичну масу» для вирішення різноманітних організаційно-управлінських питань); 2) використання продукції однієї сфери міста та регіону для потреб іншої; 3) зменшення фінансових й операційних ризиків діяльності міських учасників кластера, зменшення собівартості послуг за рахунок спільного використання туристичних ресурсів та туристичної інфраструктури; 4) обмеження впливу недобросовісної конкуренції на сферу діяльності кластера; 5) притік інвестиційних ресурсів у сферу економічної діяльності та місто, де розміщено кластер [4, с. 73–74]; 6) наявність кластера полегшує доступ до спеціалізованих факторів виробництва [13, с. 404–405]; 7) активізація економічного потенціалу стає важливим джерелом зростання податкових надходжень до бюджету міста; 8) забезпечує приток іноземної валюти; 9) сприяє збереженню й раціональному використанню культурного та природного потенціалу; 10) в умовах конкурентного середовища штовхатиме до ефективнішого використання нових ринкових тенденцій для соціально-економічного розвитку міста, сприяє розширенню кола конкуруючих між собою постачальників та споживачів туристичних послуг; 11) розширює можливості формальному та неформальному обміну знаннями, а також співробітництву, тобто розширення доступу до інновацій (досягається за рахунок зустрічних між організаційних потоків ідей та інформації) [11, с. 176–178]; 12) вимагатиме від керівництва та громади міста більш адекватного та швидкого реагування на потреби споживачів туристичних послуг; 13) забезпечує зменшення трансакційних витрат його учасників та отримання ними додаткові переваги; 14) сприятиме підвищенню якості продукції; 15) інституціоналізація

кластерів міста сприятиме розвитку інноваційних технологій; 16) стане важливим фактором зростання зайнятості населення, формуванню локального галузевого ринку праці (надає змогу здійснювати обмін співробітниками, їхнє стажування, підвищення кваліфікації); 17) створює привабливе середовище розширення інвестиційної спроможності учасників кластера через спільну участь у грантових програмах; 18) впливає на підвищення конкурентоспроможності економічного потенціалу міста та регіону; 19) забезпечить істотне зниження бар'єрів виходу на ринки збуту продукції та поставок сировини й матеріалів, робочої сили.

У своїй багатокomпонентній основі туристичний кластер формує додатковий синергетичний та компліментарний активи [5].

У місті Біла Церква, власне як і в Україні, процес кластеризації здійснюється повільно, оскільки місцева влада поки що не приділяє цьому належної уваги при наявності унікального парку «Олександрія». Однією із причин на сьогодні є відсутність досконалого інституціонального середовища щодо кластеризації національної та регіональної економіки. Звідси постають першочергові завдання перед центральними органами влади і місцевого самоврядування:

1) створення досконалого інституціонального середовища в Україні та регіоні для розвитку підприємництва з особливим акцентом на підтримку місцевих мережевих структур (кластерів);

2) інформувати та підготувати представників державного сектору, ділових кіл і інститутів, що створені для підтримки кластерних та мережних об'єднань, шляхом проведення на регіональному рівні та в місті семінарів і тренінгів з метою більш раціонального розвитку мережевих структур (кластерів);

3) на місцевому рівні прийняти оптимальні рішення щодо державно-підприємницького партнерства для створення екологічно чистої продукції і екологічно чистого середовища перебування населення міста;

4) підвищити роль у розвитку мережевих структур (кластерів) неурядових, неприбуткових організацій, ділових асоціацій, орієнтованих на формування сприятливого підприємницького середовища;

5) місцевим інститутам влади виступати посередником та каталізатором кластерних ініціатив у різних сферах економіки регіону та міста.

Унікальність м. Біла Церква в тому, що воно може поєднати різні види рекреаційно-туристичних ресурсів та має потенціал для розвитку кластерів різного спрямування. З економічної точки зору досить важливим є створення кластеру, що зміг би об'єднати території навколишніх районів (Ковалівку Васильківського району, Буки Сквирського району, Пархомівку Володарського району, «Золотий фазан» Ставищенського району тощо) Київської області. Такий міжрайонний кластер дасть поштовх для налагодження співробітництва між районами і містом, покращення логістики та туристичної інфраструктури, а також створить умови конкурентної боротьби між регіонами. Тому створення міжрайонного туристичного

тичного кластеру вважаємо перспективним напрямом діяльності розвитку туризму в місті.

Висновки. На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що туристичній діяльності на Київщині притаманні наступні особливості. Починаючи з 2014 р. спостерігається відчутне скорочення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку, та кількості дітей, що в них перебували. Інфраструктура розміщування туристів змінюється на користь закладів, які надають виключно готельні послуги. Натомість поступово скорочуються показники кількості та обсягів діяльності закладів, які забезпечують отримання додаткових послуг (лікувальних, оздоровчих тощо).

У структурі суб'єктів туристичної діяльності преважують туристичні агенти; частки туроператорів та суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність, є незначними. Туристичні потоки є нестійкими за обсягом; їх основним напрямком є міжнародний виїзний туризм. Обсяги внутрішнього організованого туризму систематично скорочують-

ся; туристи-іноземці практично не користуються послугами місцевих туроператорів та турагентів.

Таким чином, наразі туристична діяльність не є драйвером економічного зростання на Київщині. Для того, щоб вона набула такого статусу, доцільним є створення в Білій Церкві туристичного кластеру як однієї з найбільш привабливих форм організації туристичної діяльності в регіоні, особливо в умовах становлення ринкових механізмів господарювання та євроінтеграції. Кластерні технології сприяють налагодженню взаєморозуміння між управлінськими структурами і бізнесовими колами у процесі вирішення соціально-економічних проблем міста. Створення туристичного кластеру надає широкі можливості реалізації міжнародних туристичних послуг у комплексі. Наявність злагодженої системи надання таких послуг створює позитивний імідж міста на міжнародній арені, роблячи його більш привабливим та, як наслідок, економічно вигідним і прибутковим, а торговельні можливості при цьому спрощуються та розширюються.

Література:

1. Головне управління статистики в Київській області. URL: <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/index.php3?lang=1>.
2. Гонтаржевська Л.Г. Ринок туристичних послуг в Україні: Навчальний посібник. Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. С. 28-29.
3. Леснікова Ю. І., Осадча С. С. Забезпечення становлення туристичних кластерів при державно-приватному партнерстві. 2017. 48 с. URL: [www.hneu.edu.ua/.../ЛесніковаЮліяІгорівна_\(зашифрован...\)](http://www.hneu.edu.ua/.../ЛесніковаЮліяІгорівна_(зашифрован...))
4. Малімон В. В. Перспективи організації регіонального кластеру медичного туризму у стоматології // Економічний простір. 2013. № 70. С. 72-81.
5. Марченко О.А. Трансформації та удосконалення регіональної структури туристичної галузі: монографія. Херсон: Айлант, 2014. 344 с.
6. Методологічні положення зі статистики туризму: Затверджені Наказом Державного комітету статистики України від 23.12.2011 р. № 372. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Милашко О. Г. Колективні засоби розміщування як об'єкт статистичного вивчення // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. 2014. Вип. 2 (53). С. 202-206.
8. Окно в Європу требует расширения // Туризм. 2007. № 4. С. 8.
9. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.05.2019).
10. Проект Європейського Союзу «Проект підтримки малих та середніх підприємств в пріоритетних регіонах»: посібник з кластерного розвитку. URL: <http://www.sme.Ukraine-inform.org.ua4>.
11. Сильванская Г. Н. Кластерный подход к позиционированию в туризме // Методи та засоби управління розвитком транспортних систем. 2013. Вип. 1. С. 159-180.
12. Скоч Ал. Международный опыт формирования кластеров. URL : <http://www.intelros.ru>.
13. Трилленберг Г. Інноваційно-кластерний підхід до розвитку туризму України в умовах глобалізації // Журнал європейської економіки. 2014. Т. 13. № 4. С. 401-414.
14. Туристична діяльність в Україні у 2017 році: статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 90 с.

Юхименко Петр Иванович

доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры экономики и экономической теории
Белоцерковского национального аграрного университета

Задорожна Руслана Павловна

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры предпринимательства, торговли и биржевой деятельности
Белоцерковского национального аграрного университета

Зубченко Виктория Владимировна

кандидат экономических наук,
ассистент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Белоцерковского национального аграрного университета

КЛАСТЕРИЗАЦИЯ ТУРИЗМА КАК АКТИВАТОР ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА КИЕВСКОГО РЕГИОНА

Аннотация

Статья посвящена исследованию потенциала и тенденций развития туристической деятельности в Киевском регионе в 2000-2017 гг. Доказано, что формирование эффективной туристической политики в регионе становится особенно актуальным в условиях значительного неиспользованного потенциала туристической отрасли области и других макро-регионах. Раскрыто, что туристическая кластеризация является особенной формой внутренней интеграции и сотрудничества, которая может обеспечить высокую конкурентоспособность региона и улучшить социально-экономическое положение. Проанализированы преимущества кластерного подхода к управлению дестинации на территории г. Белая Церковь, заключающиеся в сочетании кооперации и конкуренции с целью получения синергетического экономического эффекта от деятельности.

Ключевые слова: туристическая кластеризация, внутренний туризм, внутренняя интеграция, управление дестинациями, статистика туризма.

Yukhymenko Petro

Grand PhD in Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economics and Economic Theory
Bila Tserkva National Agrarian University

Zadorozhna Ruslana

PhD in Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity
Bila Tserkva National Agrarian University

Zubchenko Viktoria

PhD in Economic Sciences,
Assistant Department of Finance, Banking and Insurance
Bila Tserkva National Agrarian University

CLUSTERIZATION OF THE TOURIST INDUSTRY AS AN ACTIVATOR OF THE ECONOMIC POTENTIAL OF THE KIEV REGION

Summary

The article is devoted to the research of potential and tendencies of development of tourist activity in the Kyiv region in 2000-2017. It is proved that the formation of effective tourism policy in the region becomes especially relevant in the conditions considerable untapped potential the tourism industry of the region and other macro-regions. It is revealed that tourism clustering is a special form of internal integration and cooperation that can ensure high competitiveness of the region and improve its socio-economic status. The advantages of the cluster approach to destination management in the territory of Bila Tserkva, which are a combination of cooperation and competition in order to obtain a synergistic economic effect of the activity, are analyzed.

Key words: tourist clustering, domestic tourism, internal integration, destination management, tourism statistics.